

Csokonai költészetének sokszínűsége

A 2025/2026-os tanév MTA **Alumni programjának** keretében 2025. november 13-án vendégünk volt

Csörsz Rumen István irodalomtörténész.

Az előadó az ELTE HTK Irodalomtudományi Kutatóintézet XVIII. századi Osztály tudományos főmunkatársa, osztályvezetője, az Irodalomtörténeti Közlemények szerkesztőségi tagja, a Régi magyar költők tára XVIII. századi sorozatának társ-sorozatszerkesztője, 2008-tól a Reciti Kiadó társalapítója és szerkesztőségi tagja, a Musica Historica együttes alapítója és művészeti vezetője.

Kutatási területe a magyar közköltészet kritikai kiadása (18. század), a világi ponyvairodalom (17–19. század), Csokonai Vitéz Mihály, Pálóczi Horváth Ádám és Szirmay Antal életműve, Arany János műveinek folklorisztikai-zenei háttere, a közép-európai dallamtörténet, metrika.

Az előadásának témája Csokonai Vitéz Mihály költészetének sokszínűsége volt, amelyen belül az előadó általában beszélt a történeti közköltészetéről, a közösségi dal és verskultúráról, és ennek megjelenéséről Csokonai költészetében. Az új érettségi rendszerben Csokonai Vitéz Mihály a „Szerzők, művek, korszakok a régi magyar irodalomból a 18. század végéig” témakörben szabadon választható. Diákjaink rendszeresen választják is általában a felvilágosodás irányzatának – a klasszicizmus, a rokokó, a szentimentalizmus - bemutatására.

Az irodalomtörténész számos példára hivatkozva beszámolt arról, hogyan fordult Csokonai a népköltészet felé. Ennek kapcsán érintette a költő kihalt szavak, tájszavak iránti érdeklődését, a rím kultúráját. Ez utóbbi továbbélésére is kitekintett Petőfi Sándor és Arany János verseiben. Például Arany dalgyűjteményeinek kritikai kiadásában Csokonaitól és Kölcseytől átvett rímei jelennek meg. A rímek terén összefoglalta az előadó, hogy milyen módon ment végbe Csokonai korában a hagyományozódás: a szájhagyományra, az emlékkönyvekre, az adománygyűjtés módjára tért ki.

Az előadás vezérszála a zene és költészet egysége volt: az előadó Csokonai verseit a megzenésítéssel tette igazán szemléletessé és élvezetesebbé. Ő maga dalokat ír, énekel és igen sok hangszeren játszik (pl. lant, koboz, gitár, tamburák, duda, reneszánsz fúvósok), így természetes volt, hogy Csokonai verseit dallammal adja át a diákoknak. Egyedülálló volt, hogy a gitárja 19. századi volt, és a 2015-ben elhunyt Kobzos Kiss Tamás Kossuth-díjas zenésztől örökölte. A másik hangszere egy magyar duda volt. Sor került A Reményhez, a Miért ne innánk?, a Szerelem dal egy csikóbőrös kulacshoz, Bacchushoz és a Szegény Zsuzsi, a táborozáskor című versek egy-egy részletének eléneklésére. Kitért röviden ezeknél a dallam keletkezésére, és játékosan több zenei változatot is elénekel, érzékeltetve ezzel az értelmezési lehetőségeket.

A költő pályáját folyamatosan életrajzi elemekkel együtt szemlélte. Így szólt Csokonai debreceni diákéveiről; a kollégiumi kicsapartásáról a nagyerdei gúnyvers történetével; a dunántúli bolyongásáról, ahol csiga-és kagylófélék neveit gyűjtötte; és hogy Csurgón debreceni dalokkal szórakoztatta diákjait.

Az előadó foglalkozott Csokonai költői szerepével is, így a nemzeti költő, a mediátor fogalmával, az eredetiség kérdésével és utóéletével.

Az előadás végén a diákok megtekinthették azt a debreceni fakszimile kiadványt, amely tartalmazza A Reményhez című vers eredeti dallamának kottáját is. Ezt a példányt az iskolának ajándékozta az előadó.

Az előadás gazdag példatárával megerősítette a diákokban Csokonai sokszínűségét, amelyet a költőhöz kapcsolódó tétel, feladat bemutatásakor föl tudnak használni. Kellemes, szellemes, játékos, ugyanakkor óriási tudásanyagot mozgósító előadást hallottunk. A jövőben is számítunk ezekre az előadásokra. (Borsós Nikolett, magyar nyelv és irodalom szaktanár)